
Utopičnost inovativnih mest

Author(s): Aleš VODOPIVEC

Source: *Urbani Izziv*, No. 14, INOVATIVNO MESTO (november 1990), pp. 27-28

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44179948>

Accessed: 13-09-2018 09:24 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Aleš VODOPIVEC

Utopičnost inovativnih mest

Smo ob koncu 20. stoletja. Za nami je herojsko obdobje modernizma in vsa razočaranja, ki so vodila k (st) modernističnim iskanjem. Verjetno je zato danes toliko težje brezugovorov sprejeti sintagmo inovativno mesto.

Mesto je rezultat tisočletnega iskanja možne oblike življenja v skupnosti. Mnogo je že bilo zapisanega o tem, da arhitektura in še bolj način naseljevanja utemeljuje človekove korenine v prostoru, da so prav v kraju bivanja tiste nezavedne korenine, ki povezujejo sedanost z našo preteklostjo, skratka, da je mesto kraj t. i. kolektivnega spomina in da prav ta spomin omogoča sožitje skupnosti v prostoru.

Prav zaradi tega se mestnost in inovativnost v marsičem izključujeta. Lahko bi celo rekli, da je za razvoj ali preobrazbo mesta inovativnost vprašljiva. Ta vprašljivost, ki se mi kaže kot temeljna za usodo mesta, sloni na več predpostavkah, o katerih sem že pisal ob drugih priložnostih. Zato te predpostavke na tem mestu navajam le kot ugotovitve. Prvič, da arhitekture in urbanizma ne gre ločevati na ravni urejanja mesta, kar pomeni, da vsa spoznanja, ki veljajo za arhitekturo, lahko prenesemo tudi na področje urejanja mesta. In drugič, da je arhitektura (in s tem tudi mesto) neločljiva od svoje zgodovinske izkušnje, to je tradicije.

O zadnjem je le treba zapisati nekaj več. Predvsem zato, ker prav pomen tradicije kaže na problematičnost inovativnosti. Arhitektura je vsaj na tri povsem različne načine usodno vezana na svoje zgodovinsko izročilo.

Na eni strani vemo, da je arhitekturno izrazje, arhitekturni "jezik" razumljiv le v kontekstu že izgrajenega. Tako kot govorjeni jezik se tudi arhitekturni "jezik" širi in bogati le postopoma, korak za korakom, s preobrazbo znanega.

Po drugi strani je arhitektura vezana na svojo tradicijo tudi zato, ker se vsako arhitekturno delo s postavitvijo v prostor vpisuje v obsežnejši "tekst" mesta. Posamezno arhitekturno delo ni nikdar zaključena izpoved, temveč vedno le del širše celote, ki odreja pomen in s tem tudi umetniško vrednost arhitekturnemu delu.

In ne nazadnje arhitekturno védenje ali teorija ni samostojna miselno spoznavna aktivnost, ločena ali celo v nasprotju s prakso, temveč je le artikulacija pravil, načel in metod, ki spremljajo in pojasnjujejo prakso. Je torej le izbor spoznanj, ki izvirajo iz vsega, kar je bilo v preteklosti zgrajeno ali vsaj načrtovano. Arhitekturna teorija (tudi teorija izgradnje in urejanja mest) je torej le tisto obče, kar veže tisočletni razvoj ali, raje preobrazbo umetnosti gradnje v konsistentno védenje o tej veji človeške dejavnosti.

K vsemu temu je seveda možen ugovor, ali je tedaj arhitektura sploh še umetnost, saj mora vsako umetniško delo že po definiciji presegati obstoječe, znano. A prav v tem preseganju znanega, ki pa ni njegova negacija, je umetnost arhitekture. Je umetnost možnega v arhitekturi.

Ena od temeljnih premis arhitekture je tedaj prav iskanje ravnovesja med inovativnostjo in tradicijo. Kadar koli je to ravnovesje porušeno v prid inovativnosti, govorimo o arhitekturi, ki je tuja svojemu okolju, ki torej pomeni neke vrste nesporazum z obstoječim. Na ravni širših mestnih zasnov govorimo o utopičnih projektih.

Takšni projekti so nastajali v vseh obdobjih arhitekturne zgodovine. Dejstvo pa je, da so povsem nove, utopične vizije mest značilne in prevladujoče v obdobju po industrijski revoluciji. To ni presenetljivo, saj so nove produkcijske možnosti odprle povsem nova obzorja reševanju problemov sodobnih mest. Zdelo se

je, da bodo nove, drugačne zasnove mest nadomestile tradicionalne oblike življenja v mestih, skratka, da bodo arhitekti (urbanisti) v vlogi demiurgov oblikovali novo podobo sveta in življenja v njem.

To je značilno tako za samo rojstvo urbanizma, ki ga oznanja Cerdajev plan Barcelone, kot za Howardovo idejo vrtnih mest in za vse druge revolucionarne urbanistične predloge, ki so nastajali predvsem pod vplivom Le Corbusierjevih urbanističnih projektov. Ildefonso Cerda je bil prepričan, da bo z novo, geometrijsko pravilno urbanistično matrico Barcelone, ki se v ničemer ne navezuje na staro mesto, ponudil ljudem boljše in predvsem enakovrednejše razmere bivanja. Da bo torej s svojim načrtom ustvaril razmere za življenje socialno pravične skupnosti in da bodo ljudje zaradi tega kasneje sami terjali rušitev starega mesta. Podobno je tudi Ebenezer Howard verjel, do bo z izgradnjo vrtnih mest pokazal na neprimernost in manjvrednost bivanja v tradicionalnih mestih, ki bodo zato sčasoma izginila. Tudi Le Corbusier je s Planom Voisin ponudil osončeni, zeleni mestni predel kot nadomestilo za del porušenega Pariza. Hotel je dokazati, da so tradicionalne ulice, trgi in parki prostori, ki ne ustrezajo sodobnemu mestu. Po njegovem mnenju starega Pariza ni vredno ohraniti z izjemo nekaj arhitekturnih spomenikov, ki bi kot skulpture v muzeju bogatili ambient povsem nove urbane strukture.

Vsem tem "idealom", nedvomno inovativnim načrtom mest, je skupno prav to, da so ostali na ravni utopij. Ne glede na to, ali so bile posamezne zamisli realizirane, kot npr. Barcelona, Letchworth in Welwyn ali pa brezštevilni poganjki Le Corbusierjevega urbanizma širom sveta, gre za strukture, ki jih lahko povsod označimo za utopične.

V prid objektivnosti ne smemo prezreti dejstva, da novejša mesta, skoraj brez izjeme, niso bila nikdar realizirana v celoti in v skladu s predvidenim konceptom. Povsod so zgrajeni

le fragnemti, le členi širših mestnih struktur, tako da niti ne moremo povsem zanesljivo vedeti, kakšno bi bilo mesto, če bi bile zamisli realizirane v celoti.

Toda strukture so, kot rečeno utopične, če ne drugače, že zaradi tega, ker so vedno realizirane le kot forme, čeprav so bile zamišljene kot receptura novega, lepšega življenja v skupnosti. Vse te zasnove so torej rezultat mišljenja, ki noče razumeti, da se življenje sicer odvija v okviru možnega (tudi v prostorskem smislu), a nikakor kot diktat okolja, da je torej arhitektura le ozadje, kulisa ali scenografija življenja in nikdar njegov program. To pa pomeni, da se v strukturi mesta zrcali način sožitja neke skupnosti. In nikdar obratno.

Po drugi strani pa kaže na utopičnost pretirano inovativnega urbanizma tudi dejstvo, da navedena nova mesta (tudi Barcelona) niso bila (ali niso mogla biti) realizirana v zamišljeni obliki in obsegu. Tudi to kaže na utopičnost mišljenja, ki rasti mesta ne razume kot postopno preobrazbo obstoječega, temveč le kot njegovo negacijo. Kar dalje tudi pomeni, da je vsaka širša zaključna urbanistična zasnova, ki se lahko realizira le v daljšem časovnem obdobju, že ob svojem nastanku obsojena na to, da ne bo nikdar uresničena v skladu s svojo izvirno podobo.

Potemtakem lahko razumemo inovativnost v urejanju mesta le kot nadgradnjo, kot preoblikovanje in obogatitev obstoječega, kot vizijo, ki upošteva in spoštuje obstoječo strukturo mesta in jo razume kot izhodišče iskanja novih prostorskih kvalitete.

Aleš Vodopivec, dipl. inž. arh., Ljubljana.